

ACTITUDS I INSTRUMENTS D'UN FORMADOR EN PRÀCTICA REFLEXIVA

Laura Farró

“És difícil obtenir bona música d'un cor que està trist”

Edward Higginbottom,
director de la coral de New College,
Oxford.

INTRODUCCIÓ

Com a formadora en Pràctica Reflexiva espero, en l'acció formativa, crear un espai d'intercanvi d'experiències, de creació de grup i de co-construcció de coneixement. Vull que les hores de formació siguin un punt i a part en la seva jornada i que pensin només en ells i en el grup del qual formen part, que treguin de dintre tot el que saben (t) i “no saben que saben” perquè encara no ho han reflexionat -- mirada interna, fer conscient el diàleg intern tot posant paraules a les idees per tal de poder-les comprendre un mateix i poder-les compartir amb els altres--. Crec que el descobriment de la pròpia vàlua, sentir que les idees pròpies, fruit de l'experiència i de la reflexió, són bones, és una bona manera de reforçar l'autoestima, regenerar i activar el paper com a ensenyat.

L'actitud és la d'obrir portes, acollir als participants. L'objectiu és aconseguir, a través del llenguatge del cos i del llenguatge verbal, que els participants se sentin acollits, sensació que propicia el clima i l'ambient adequat per a tota activitat d'ensenyament-aprenentatge.

Arribar a crear un clima de confiança és essencial per poder gestionar amb eficàcia un grup humà. Si pensem en la formació en centres i en els plans de millora

Actituds generals:

- Respecte. Interès. Empatia. Exploració. Aportació. Gestió. Motivació. Activació. Potenciació. Acompanyament. Simetria. Obertura.

Amb la meua actitud vull...

- Crear un bon clima emocional.
- Cohesionar el grup.
- Potenciar l'autoestima del jo persona i del jo docent. Crear empatia (posar-me les seves sabatilles).
- Obrir la mirada cap al jo psicopedagog.
- Crear un espai de reflexió individual i de grup per tal de Co-construir coneixement i crear un grup col·laboratiu. Una comunitat d'aprenentatge.
- Guiar el seu procés, no fer el seu procés.

INSTRUMENTS

Com ho fem per?

“Tot aprenentatge té una base emocional”

Plató

1. Crear un bon clima a l'aula.

1.1. Donar importància a l'espai físic i als elements externs

- Disposar les cadires en semicercle (la distribució en l'espai propicia un tipus de relació o una altra: en cercle o de costat indica que volem un treball cooperatiu. La disposició típica de les aules indica passivitat, recepció més que interacció. Situats un davant de l'altre, competitivitat, jerarquia, etc).
- Posar música que propiciï la reflexió interna i que tranquil·litzi. Que els doni sensació de benestar.
- Prendre tots junts un cafè. (crec que la pausa és un bon moment perquè el formador s'acosti als participants i que es coneguin els membres del grup. En les converses disteses s'obté molta informació de l'altre – estats d'ànim, preocupacions, èxits-- Crec que com més dades tinguem dels nostres participants millor els podrem guiar).
- En l'espai virtual s'intenta crear una aula agradable i clara en quant a programa i tasques. Que els estimuli a participar. Es dona molta importància al seguiment dels fòrums. Contestar sempre i el més ràpidament possible. Aquí sí que no hem de callar. Omplir si cal els buits de silenci amb petites intervencions. Estirar i estimular.

1.2. Crear empatia i potenciar l'autoestima

- Per posar-me en la pell de l'altre “calçar-me les seves sabatilles” haig de fer un esforç voluntari d'intentar veure la “realitat” amb les seves ulleres. Haig d'ampliar la meua visió, agafar una nova perspectiva i intentar comprendre-la. No haig d'estar d'acord amb el que explica o fa, només haig de comprendre i respectar el que diu o fa. Tot el que diu un participant és interessant per si sol, perquè amplia la visió que un individu té de les coses.
- A través del llenguatge oral faig preguntes de cortesia, del tipus: *com t'ha anat la setmana?, tot va bé? Això que portes m'agrada molt Els alumnes de 2nB. estan més centrats? T'ha agradat l'article?, etc.* Si em dirigeixo al grup: *som un grup fantàstic. És molt agradable poder treballar tots junts, etc.*

Voldria aclarir que totes aquestes verbalitzacions no poden ser mai fingides perquè es nota i produeix l'efecte contrari. Han de ser naturals, amb la voluntat d'obrir canals i portes cap als altres i així aconseguir una actitud més receptiva i oberta. Posar-nos en contacte amb el jo persona propicia el feedback necessari en tot procés comunicatiu.

- Reforçar positivament les intervencions, idees dels participants. Recollir sempre que sigui possible una idea llençada per ells i acabar-li de donar el sentit que l'objectiu de la trobada necessita. Del tipus: *em sembla mol encertat això dius. És una molt bona idea.*
- Reforçar positivament el jo persona o el jo docent, per exemple: *Sí que podràs gestionar el teu grup classe. Amb l'energia que tens segur que ho aconseguixes. Marca't un petit objectiu i ja veuràs que hi ha canvis importants...*, etc.
- Propiciar la relació entre iguals perquè s'activen els mecanismes de la confiança, l'espontaneïtat i la creativitat, però cal que emergeix l'expert quan el grup necessita unes paraules més rigoroses. El grup necessita poder confiar en tu com a especialista.
- A través del correu intern de l'auleta em comunico amb determinats participants per estimular-los, animar-los o guiar-los. Segons el perfil del participant un espai tancat i més personal els ajuda a treballar. Hem d'estar oberts i ser respectuosos amb els seus processos.

2. Cohesionar el grup

Intentar aconseguir un grup unit, amb una mirada posada en la millora professional individual i col·lectiva alhora. Tenir com a objectiu que els participants sentint que compartir l'experiència personal, la manera concreta de treballar certs temes o de solucionar determinats problemes, pot ser molt útil a d'altres membres del grup. Algunes de les estratègies que utilitzo per a cohesionar el grup són:

2.1. Intentar que en cada trobada hi hagi un petit treball fruit de d'una activitat cooperativa. La intenció és mostrar-los indirectament la riquesa conceptual, d'idees, de recursos que s'obté a partir d'interpensar i d'intercrear -- mecanisme essencials per a la co-construcció de coneixement.

Així, en iniciar una nova sessió, presentar, com a plataforma per cohesionar el grup, augmentar-los la seguretat i la confiança, un material concret elaborat conjuntament en la sessió anterior.

Objectiu: reforçar la consciència de grup, augmentar l'autoestima personal i activar mecanismes d'autonomia i d'automotivació.

2.2 Fer fotografies del grup també és un recurs per a la cohesió. La imatge evidencia i materialitza un grup de persones que eren desconegudes i ara formen tots junts un petit clan, una petita tribu amb unes afinitats i uns objectius comuns. Apareix la sensació diferenciadora. Formar part d'un grup dóna confiança.

2.3 Utilitzar tècniques de dinàmica de grups. Potenciar la interacció i l'intercanvi entre tots els components del grup. Observar els grups que són benèfics dels que són obstaculitzadors per a la cohesió. Potenciar els grups que fan avançar el grup gran i evitar els grups que obstaculitzen el seu creixement. He observat que segons quines personalitats es posen en contacte s'aconsegueixen resultats positius (1+1= 3 creatiu) o negatius (1+1= 3 obstaculitzador). La sinergia apareix tant en positiu com en negatiu. És funció del formador, si ho creu bo pel grup, evitar les sinergies obstaculitzadores.

2.4. Si durant les trobades s'observen característiques personals individuals que afavoreixen el grup es verbalitzen. Crec que a la llarga cada persona agafa un paper, una funció distintiva i alhora complementària dins el grup gran i cal fer-ho observable subtilment als altres. Cadascú aporta el millor d'ell al grup. Per exemple: "Quina sort tenir un especialista en...(informàtica, mapes conceptuals, lectura). Tenir entre nosaltres coordinadors Lic ens pot ajudar a...", etc.

2.5 Quan vull fer avançar el grup cap un mateix objectiu de millora, porto el grup a construir mentalment una visió, una imatge de futur sobre com volen que siguin les coses. En podríem anomenar, *La situació desitjada*. Proporciona una VISIÓ de com vull/volem que siguin les coses, a través de les mirades individuals per després fer-les convergir en un mirada col·lectiva i consensuada per tot el grup: D'on parteixo? I, On vull anar? Com vull que siguin les coses...? Com m'agradaria que fossin? Com serà quan hàgim arribat a...? I, després ajuntar i buscar els elements comuns i positius d'aquesta visió de futur per tal de començar a construir junts el pla de millora. És a dir elaborar tots junts les passes – individuals i col·lectives-- que volem fer per tal d'arribar a l'objectiu consensuat.

3. Obrir la mirada cap al Psicopedagog

Els professors de secundària tenim un buit de formació en aquest àmbit. Ens van preparar per a ser bons especialistes en la matèria, després vam aprendre a fer de didactes; però dins l'aula ens trobàvem que, a més d'aquestes personalitats, ben sovint apareixia el jo persona i vam haver d'aprendre a gestionar l'aula i nosaltres dins d'ella. I després quan ens vam poder aturar vam observar, atònits, que cada alumne aprenia de diferent manera, que hi havia aprenentatges significatius que posaven les bases per al desenvolupament intel·lectual posterior --reflexió, autoregulació, motivació intrínseca, etc.-- i aprenentatges secundaris, va ser llavors quan va aparèixer indignat l'aprenent de pedagog, queixant-se de la manca de formació en psicopedagogia.

Per fer emergir el jo pedagog:

3.1. Fer entrar en contacte el participant amb els seus models de pedagog. (Riu del meu aprenentatge, Paisatges interiors, etc.)

3.2. A partir del tema recurrent de la motivació preguntar: Recordes alguna seqüència d'ensenyament-aprenentatge que t'hagi motivat? Intenta analitzar-ne les seves característiques.

3.3. Llegir "T" sobre la motivació.

3.4. Mostrar eines que potenciïn l'assoliment d'aprenentatges essencials:

- Treballem amb preguntes que porten a la reflexió. Fan emergir coneixement. Les preguntes activen un mecanisme de connexions en la nostra xarxa neuronal cap a la trobada de respostes o solucions. Són l'estímul, el ressort, que activa la curiositat, una de les bases principals de la motivació. Com diu la frase de Jostein Gaarder:

" Una resposta sempre és el tros de camí que has deixat enrere. Només una pregunta pot assenyalar endavant"

Jostein Gaarder, *Que hi ha algú?*

- Treballem amb mapes conceptuals que activen els coneixements previs i determinen zones de desenvolupament pròxim i propicien la reflexió.
- Treballem el discurs exploratori perquè l'assoleixin com a model.

" El llenguatge ens ofereix un mitjà per pensar junts, per crear conjuntament coneixement i comprensió. La flexibilitat i l'ambigüïtat inherents al llenguatge fan que sigui qualitativament diferent d'altres sistemes de comunicació animal; no és només

un sistema per transmetre informació: és un sistema per pensar col·lectivament. El llenguatge ens permet formar xarxes intel·lectuals per comprendre l'experiència i resoldre problemes.” “Cada vegada que parlem amb algú participen d'un procés de col·laboració en el qual es negocien significats i es mobilitzen coneixements comuns.”

Neil Mercer, Palabras i mentes

Explorem en l'altre, aquesta és l'actitud. Estem interessats en la idea de l'altre perquè la seva idea és desconeguda per a nosaltres i entre tots dos podem crear una nova xarxa intel·lectual que ens farà avançar en el coneixement d'allò que estem investigant o cercant.

- Treballem el discurs prolèptic. A partir del qual guiem el procés reflexió. Sabem que donar respostes no propicia les empremtes necessàries per assolir un determinats coneixements, o uns determinats mecanismes de reflexió i observació. Partint del que ells saben fer els portem fins a l'assoliment de nous aprenentatges. Connectar el coneixement del menys expert al del més expert. A partir del que ells van dient vaig afegint coneixements nous.
4. Guiar el seu procés, no fer el seu procés.
- El formador ha de tenir clar l'objectiu de tota l'acció formativa en general i de cada trobada en particular i guiar, portar el participant o el grup cap aquella direcció.
  - Marcar un ritme: ni massa, ni massa poc. Cada procés necessita el seu temps i cada participant té un ritme concret. Hem vist com algunes participants del curs de pilotatge portaven un ritme, segons el nostre criteri, lent, amb pocs progressos en relació al cicle ALACT i cap al final de les trobades va emergir el que havíem anat treballant i va aconseguir un bon aprenentatge en P.R. El procés és el seu.
-
- El llenguatge oral i el llenguatge escrit—fòrums, correus electrònics—ens permet guiar el participant:
    - utilitzant preguntes –com dèiem en l'apartat anterior—que activen els mecanismes de recerca i reflexió.
    - Explorant en l'altre a través de la conversa exploratòria i de l'escolta activa o conscient:
      - Resumir: si t'he entès bé fins ara hem parlat de:
      - Parafrasejar : així el que em dius és que....
      - Demanar aclariments: Què vols dir amb la paraula coordinar?
      - Insistir en una mateixa pregunta, significativa en el procés, fins que l'altre la contesta. Evitar així divagar i no concretar. Fer-li de mirall perquè s'escolti.
      - Suggestir alguna idea per reflexionar: Creus que això es podria fer d'una altra manera? Estaria bé veure què en diuen els experts.
      - Demanar al participant que reformuli el que ha dit i resumeixi on es troba.

- Demanar precisió i objectivitat en allò que el participant digui. Definim i acotem realitats, per exemple: I això que dius com ho has comprovat? Tots els teus alumnes opinen el mateix? Què et preocupa? Ningú no t'escolta?
- Transformar paraules amb creences obstaculitzadores per d'altres d'alliberadores, per exemple:
  - no m'agradaria fer-me **pesada**. Sóc pesada > Sóc **insistent** i m'agradaria que m'expliquessis.../Sóc insistent, **perseverant**.
  - **No entenc** res> encara **no he assimilat** prou aquest concepte, idea...
  - Sóc un **desastre** sempre **m'equivoco**/ sóc **tonta**> De vegades **em despisto** i haig de tornar a començar.